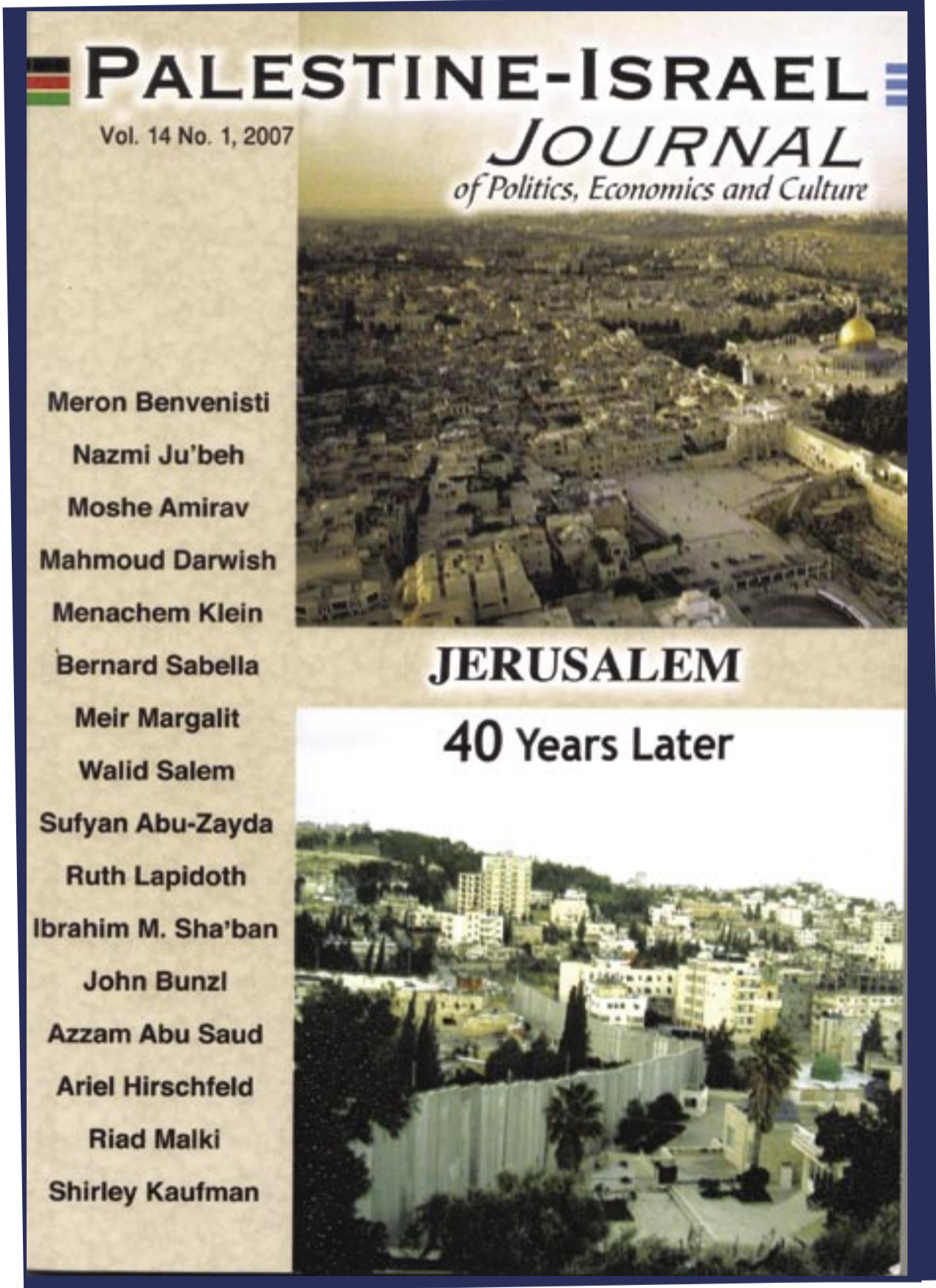

Palestine-Israel Journal,
East Jerusalem, P.O.Box 19839
Tel:972 -2 - 6282115
Fax:972 -2 - 6273388
E-mail pij@pij.org
http://www.pij.org

לפרק את חומות ירושלים

ברחוב צדדי קטן במזרח ירושלים נמצא המשרד של ה-Palestine-Israel Journal. במשרד עובדים דרך קבע אנשי צוות פלסטינים ויהודים יחד עם מתנדבים, שבאים אלינו מרחבי העולם כדי להשתתף בהפקת כתב-העת. המשרד ממוקם סמוך למשרדי הביטוח הלאומי, שאליהם מגיעים מדי יום מאות פלסטינים תושבי מזרח ירושלים, המחכים בחוץ, בתור הצפוף, דחוסים בין מעקי הברזל שהוקמו שם. סניף הדואר שבו אנו משתמשים נמצא ברחוב צלאח א-דין, במרחק של חמש דקות הליכה מהמשרד. זהו הסניף היחיד, המשרת למעלה ממאתיים אלף פלסטינים תושבי מזרח ירושלים, ולכן הוא עמוס במיוחד. באזור כולו סובבים שוטרים ישראלים רכובים על גבי סוסים, ושוטרי מג"ב ניצבים בקביעות בפתחו של שער שכם וסמוך לו, היכן שנמצא קו התפר בין מזרח ירושלים למערבה. השוטרים מעכבים את העוברים ושבים הערבים כחלק מנוהל העבודה שלהם.

אין זה מקרי שרק מעטים מהירושלמים היהודים מכירים מציאות זו שבה חייה כשליש מאוכלוסיית העיר. זוהי מציאות המוגדרת על ידי חומות: חלקן עשויות מבטון ומפלדה, וחלקן חומות חברתיות ופסיכולוגיות שיעילותן אינה פחותה מן החומות הפיזיות. זוהי המדיניות שהותוותה החל מ-1967 על ידי ממשלות ישראל ועיריית ירושלים, החוגגות בימים אלה את שנת הארבעים ל"איחודה" של העיר.

החומות נוצרות על ידי התנחלויות יהודיות, הממוקמות בתוך שכונות פלסטיניות (כדוגמת "נוף ציון", ההולכת ונבנית כשכונת יוקרה בתוך שכונת ג'בל מוכבר הצפונית, ובנייתה תוביל לסגירת הכביש המרכזי, המחבר את תושבי השכונה למרכז העיר); החומות נוצרות על ידי חיילי מג"ב, המקימים מחסומים, הן במזרחה והן במערבה של ירושלים; החומות נוצרות על ידי אנשי האבטחה, המוצבים בתחנות האוטובוסים ושואלים את עוברי האורח לשלומם. לא, לא בגלל שהם נחמדים, אלא משום שהם נדרשים לגלות מהו המבטא שלהם; החומות נוצרות בגלל חוסר הקשר בין תושבי מזרח העיר ומערבה: הללו כמעט אינם נפגשים, ורגליהם ממעיטות לדרוך אלה בשכונותיהם של אלה. על החומות הללו ואיך אפשר להפילן מספרים המאמרים שבגיליון זה של ה-Palestine-Israel Journal.

בניגוד להצהרות העירייה והממשלה, עיר כזו רחוקה מלהיות "מאוחדת". פערים כאלה בין הרטוריקה ובין המציאות הם אחד המאפיינים המשמעותיים לא רק של ירושלים, אלא של הסכסוך כולו. החשיבות של מבט מפוכח ושל אמירה כנה על המציאות מתעצמת בימים אלה, שבהם האזור כולו מצפה בהיסוס דרוך לוועידת השלום המתוכננת לנובמבר. כנות כוונותיהם של המשתתפים בכנס תהיה גורם מכריע בהצלחתו או בהפיכתו לכנס של חזיונות שלום מדומים.

במשרדנו הצנוע, שבו פלסטינים וישראלים נפגשים מדי יום כדי לעבוד יחד, נפתחות אפשרויות המאפשרות כנות מן הסוג הזה. כתב-העת שלנו, היוצא לאור מדי רבעון, הוא פרי עבודתם המשותפת של פלסטינים וישראלים הפועלים יחד באופן שוויוני. המשרד מנוהל במשותף על ידי שני עורכים - ישראלי ופלסטיני. המאמרים המתפרסמים בגיליון נכתבים הן על ידי פלסטינים והן על ידי ישראלים, ומספקים קשת רחבה ומגוונת של עמדות בנוסף לסקירות ולניתוחי עומק רלוונטיים. כתב העת מספק במה לדיון מעמיק בשאלות המרכזיות, העומדות בפני הישראלים והפלסטינים, ומשמש כלי לפירוקן של החומות המפרידות בין העמים. דלתנו פתוחה בפני כל מי שירצה להשתתף יחד איתנו בניפוץן של החומות הללו.

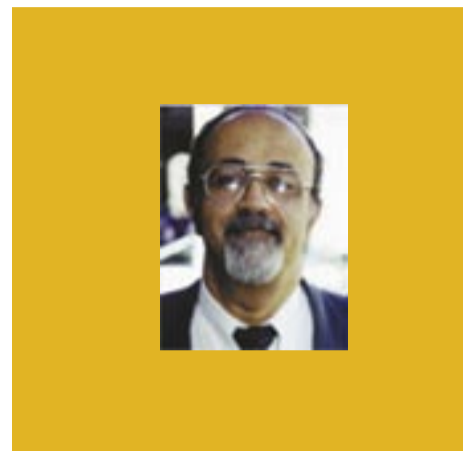
תוכן העניינים

- מזרח ירושלים: ארבעים שנות כיבוש / נומי גיועבה, עמ' 5
- השלכותיה של חומת ההפרדה על ירושלים
- נורה ביאטרה-ריאן ודניאלה ינאי, עמ' 5
- המדיניות העירונית במזרח ירושלים: בין אפליה לקיפוח מאיר מרגלית, עמ' 6
- ההשלכות החברתיות והכלכליות של חומת ההפרדה על ירושלים ברנד סבלה, עמ' 2
- הדילמות המדיניות של מנהיגים ישראלים ופלסטינים-היש סיכוי לפתרון? ירושלים: 40 שנה אחרי, עמ' 2
- "איחוד" ירושלים / זיאד אבו-זיאד, עמ' 3
- כמה הרהורים על ירושלים / רות לפידות, עמ' 3
- קריסת יעדי המדיניות לאיחוד ירושלים / משה עמירב, עמ' 4
- פעילות משותפת בירושלים: האם ניתן להגיע לסדר יום קהילתי משותף? ואליד סאלם, עמ' 6
- ירושלים - עבר, הווה ועתיד
- ראיון עם ד"ר מירון נבנישתי, עמ' 7

ההשלכות החברתיות והכלכליות של חומת הפרדה על ירושלים

ברנד סבלה

ד"ר ברנד סבלה הוא חבר המועצה המחוקקת הפלסטינית.

כי החומה גרמה להתמקמות מחודשת של משפחות; לשימוש בכבישים אלטרנטיביים על מנת להגיע לאוניברסיטאות ולמכללות, לקשיים בנגישות למרכזי הבריאות בעיר ועוד. כ-21.4 אחוז מבתי האב דיווחו על בן משפחה אחד לפחות שהופרד מקרוביו.

הגדה המערבית ודרומה, וקטעה את הקשרים ההכרחיים בין כלכלתן ובין הכלכלה הירושלמית. בו בזמן ניתקה החומה את ירושלים מיותר מ-55 אלף מתושביה. ברור כי הסיבה העיקרית לתכנון תוואי החומה הייתה השאיפה לעכב את הפיכת הערבים ל-50 אחוז מאוכלוסיית העיר. אלא שבאופן אירוני גרמה בניית החומה לחזרתם אל העיר של אלפי ירושלמים פלסטינים בעלי זכויות תושבות.

בנוסף החמירה החומה את המשבר שבו נמצאת הכלכלה המזרח ירושלמית המדוכאת בלאו הכי, ובכלל זה את דלדול התיירות ונטישת העסקים. כל אלה מחלישים את התשתיות החברתיות-הכלכליות, מורידים את רמת השירות, וגורמים לעוני ההולך וגובר בקרב האוכלוסייה.

בסקר שנערך בשנת 2006 על ידי הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה וארגון באדיל בקרב 1,008 בתי אב פלסטיניים המונים 5,148 נפשות, נמצא

חומת הפרדה הפכה אלפי פלסטינים לגולים בבתייהם שלהם. נוסף להשפעתה השלילית על איכות חייהם ועל פרנסתם של כל הפלסטינים בגדה המערבית, הפכה החומה את מזרח ירושלים למובלעת, המנתקת את הפלסטינים הירושלמים ממשפחותיהם, ממקומות עבודתם, ממרכזים רפואיים, מבתי ספר, ממקומות תפילה וכיו"ב. החומה יצרה הפרדה מלאכותית בין צפון

ירושלים: 40 שנה אחרי

ב-20 באוגוסט 2007 אירחנו במרכז נוטר-דאם בירושלים מפגש שעסק בעבר, בהווה ובעתיד של ירושלים בהשתתפותן של חברת הכנסת לשעבר, פרופ' נעמי חזן, והמנהלת-שותפה של בית הספר "הדור החדש", טרי בולאטה. הנחה את המפגש ד"ר נזמי ג'ועבה, מנהל מרכז ריווא"ק. הקהל העירני שמילא את החדר עד אפס מקום הותיר רק מקומות עמידה.

עיקר הדיון עסק במדיניות המגמתית המכוונת ל"ידידת" את ירושלים, ולהפוך את אוכלוסייתה הערבית לשולית. שתי חברות הפאנל הסכימו כי מדיניות זו יושמה באופן ברור לעין ותוצאותיה מפוקפקות. יחד עם זאת, למרות חומת הפרדה, שניים-עשר המחסומים, הרחבת ההתנחלויות וכלכלתן ההרוסה של השכונות הערביות, הפלסטינים עודם מהווים כ-34 אחוזים מאוכלוסיית ירושלים וכ-90 אחוזים מאוכלוסיית העיר העתיקה.

לחזן ולבולאטה חזון דומה ביחס לעתידה של ירושלים: עיר פתוחה, משותפת, עם שתי בירות ריבוניות נפרדות לשתי המדינות. המלצתה של חזן היא להסדיר את צורת החיים הקיימת בעיר הלכה למעשה מאז 1967: שליטה מוסלמית על הר הבית ושליטה יהודית על הכותל המערבי. שתיהן הסכימו כי תפקידה של החברה האזרחית מתבטא הן בהפעלת לחץ לפיוס על השלטון המקומי ועל הממשלה, והן במתן דוגמה של אחדות בין-דתית לישראלים, לפלסטינים ולעולם כולו.

היש סיכוי לפתרון?

ב-28 באוגוסט 2007, חברו זיאד אבו-זיאד, עורך-שותף של ה-Palestine-Israel Journal, ד"ר יעקוב שמיר ממכון טרומן, ד"ר חליל שקאקי, מנהל המכון הפלסטיני לחקר מדיניות וסקרים, ד"ר נזמי ג'ועבה, מנהל מרכז ריווא"ק, עקיבא אלדר, כתב בכיר ב"הארץ", ועו"ד דב וייסגלס, לשעבר יועץ בכיר לרה"מ אריאל שרון, כדי לדון באפשרויות השלום העתידיות. חברי הפאנל, בראשותו של פרופ' אמנון כהן, פרופסור אמריטוס באוניברסיטה העברית מירושלים, שהתקיים במרכז נוטר-דאם בירושלים, הסכימו כי תהליך השלום הולך וגווע.

ד"ר שמיר וד"ר שקאקי הציגו ממצאי סקר, המעיד כי הציבור הישראלי פוחד ממלחמה, ובה בעת מפקפק ביעילותם של המאמצים הדיפלומטיים, בעוד שבציבור הפלסטיני לא השכיל הפת"ח להפיק רווחים מהירידה בפופולאריות של החמאס. על אף הרוב הפלסטיני התומך במדינה יהודית, שני שלישים מהפלסטינים מאמינים כי בחמש השנים הקרובות לא תקום מדינה פלסטינית, ו-76 אחוזים מאמינים כי האלימות תימשך.

לדעת אבו-זיאד מורים הנתונים על ירידה במידת האמון של הפלסטינים בתהליך הפוליטי. בעקבות החרם הבינלאומי התחזקה גם ההנחה, שהישראלים מעדיפים להחזיק באדמותיהם של הפלסטינים מאשר להשיג שלום אמתי. למרות זאת, אמר אבו-זיאד, כי כדי לשרוד כמנהיגים של הפלסטינים חייב הנשיא עבאס להקים ממשלת אחדות.

הפאנל הטיל ספק בסיכויי הצלחתו של כנס השלום המתקרב. הן ג'ועבה והן אלדר מאמינים כי כישלון הכנס עלול לגרום לאלימות: גם האינתיפאדה השנייה ניצתה בגלל התנפצותן של התקוות לשלום בשנת 2000. ראש הממשלה אהוד אולמרט

והנשיא עבאס יכולים רק ליצור אשליה של שלום, אמר ג'ועבה. ואילו וייסגלס ציין כי על אף אמונו במפת הדרכים האמריקאית לשלום, יש להתייחס תחילה למצב הביטחוני המדרדר בשטחים הכבושים.

"איחוד" ירושלים

זיאד אבו-זיאד

זיאד אבו-זיאד הוא עורך שותף ומייסד שותף של ה-PIJ.

על אף מדיניות זו חיים היום בירושלים למעלה מרבע מליון פלסטינים. ישראל אינה יכולה להוציאם מהעיר משום שאינה יכולה להפוך את מזרח ירושלים ליפו נוספת. התמדתה במדיניותה לאחד וליהד את ירושלים תוביל לכישלון כל המאמצים להגיע לפתרון פוליטי של הסכסוך הישראלי-פלסטיני.

ירושלים מהווה מרכיב מרכזי בסכסוך. אף אחד מהצדדים לא יוכל לזכות בשליטה הבלעדית על העיר ולהתקיים בשלום ובביטחון. ירושלים ממשיכה לעמוד בראש סדר היום של כל דיון רציני המכוון לסיום הסכסוך הפלסטיני-ישראלי. בלי פתרון צודק ונאות לבעיה - פתרון שיתבסס על שוויון, כבוד הדדי ודו-קיום - תמשיך התקווה לשלום אמיתי לחמוק מידינו.

יהיו התחזיות אשר יהיו, לתפקיד שממלאים ארגוני החברה האזרחית בישראל ובפלסטין חשיבות רבה, כמו גם לשיתוף הפעולה עם תנועת השלום הישראלית הדוחה את הכיבוש. הארגונים הישראליים הם בעלי ברית ושותפים במאבק הפלסטיני נגד הגזענות ולמען השגת שלום אמתי.

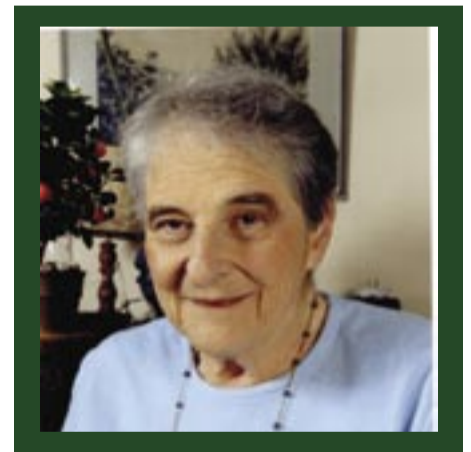
הפלסטינים נתונים לאפליה מצידן של הרשויות הישראליות. מדיניותו של משרד הפנים הישראלי היא להגביל את זכותה של האוכלוסייה הפלסטינית לקבלת תושבות ירושלמית ולהכריחה לעזוב את העיר. ישראל רואה בתושבים הפלסטינים, שלא קיבלו אזרחות ישראלית עם סיפוחה של העיר, תושבים ירדניים המחזיקים בוויזות של תושבות קבועה (עם תעודות זהות ישראליות, בניגוד לתעודות הכתומות של תושבי השטחים הכבושים). לשיטתה "מסכנים" תושבים אלה את המדיניות הישראלית להפיכת ירושלים לעיר יהודית. מטרתה היא למנוע את גידולה של האוכלוסייה הערבית בירושלים בטענה המוגזמת, כי זו צפויה להגיע למחצית האוכלוסייה ב-25-15 השנים הבאות, ולהפריד בין שתי האוכלוסיות. הפלסטינים רואים במדיניות זו ניסיון לטיהור אתני. בנוסף, נוקטת עיריית ירושלים בכל האמצעים במטרה להימנע מהענקת היתרים לבנייה פלסטינית בעיר. אלה כוללים הריסת בתים, הטלת קנסות ומיסים שרירותיים, בניית חומת הפרדה ובנייה נמשכת של התנחלויות יהודיות. בה בעת מגדילים משרד הפנים ועיריית ירושלים באופן מואץ את מספרם של התושבים היהודים בשכונות היהודיות בחלקה הערבי של העיר.

ישראל חוגגת את מה שהיא מכנה איחוד ירושלים - "איחוד" שהפלסטינים רואים בו את כיבושה של ירושלים הערבית וסיפוחה באופן חד-צדדי על ידי ישראל. קראו לזה כפי שתרצו, העובדות בשטח מוכיחות כי על אף ארבעים שנות כיבוש ישראלי העיר עודנה מחולקת, והפלסטינים והישראלים מתקיימים בשתי חברות נפרדות. הפערים הקיימים בתחום החברתי-כלכלי ובכל היבטי החיים האחרים מעמיקים. ואין פלסטיני או ישראלי שמרגיש נינוח ובטוח בצידה האחר של העיר.

כמה הרהורים על ירושלים

רות לפידות

רות לפידות היא פרופ' אמריטוס ע"ש גרינבלט באוניברסיטה העברית בירושלים.

וביניהם גם אלה שאינם גרים בעיר עצמה, על ירושלים לשמור על הקשר עם סביבתה.

השלכה נוספת של סכסוך הריבונות המתמשך על ירושלים הוא חיזוקו של הקשר הרגשי לעיר והמשמעות הסמלית המיוחסת לה על ידי הצדדים המעורבים. ולכן, על אף החשיבות שבירידה לעומקם של רגשות אלה, השגת פתרון שיענה על צרכי כולם מחייבת פשרה והסכמה בין הצדדים.

השאיפות הלאומיות, ההיבט הדתי, הניהול המוניציפאלי והפריפריה. כל אחד מהיבטים אלה מעכב את הדיאלוג ואת תהליך המשא ומתן ובו בזמן גם מקדם אותם.

הן ישראל והן פלסטין רואות בריבונות על ירושלים חלק בלתי נפרד משאיפותיהן הלאומיות. יחד עם זאת, רק ריבונות משולבת, בין אם מחולקת או משותפת (אשר תתבסס על עקרונות של ניהול משותף, אחריות הדדית, זכויות שוות וכד') תקדם את נושא ירושלים בתהליך השלום. גישה יצרנית לפתרון בעיית הריבונות היא הכרחית כדי להקל על ניהול המקומות הקדושים, ובכללם זכות הגישה והתפילה ומניעת חילולם של מקומות אלה. החשוב ביותר הוא קיומו של דיאלוג שיעסוק בהיבטים הדתיים מתוך כבוד הדדי לאמונתו של האחר. חבר יועצים שיורכב מחברי הקהילות הדתיות יועיל מאוד לשיפור שיתוף הפעולה וההבנה בין קבוצות אלה.

ההטרונגניות של אוכלוסיית ירושלים וסביבתה תורמת גם היא לבעיה. ארבעים קבוצות דתיות ואתניות שונות שוכנות בעיר וסביבותיה. כדי להסדיר מצב ייחודי זה אפשר להציע ניהול מוניציפאלי, אשר יתבסס על חלוקה לרבעים או למחוזות עם מידה של אוטונומיה. בהיותה מרכז תרבותי עבור הישראלים והפלסטינים גם יחד,

התביעות השנויות במחלוקת לריבונות על ירושלים נמנות עם המכשולים הקשים, המסכלים את ההסכמה על הסדר הקבע בין ישראל לפלסטין. ישראל מבססת את תביעתה לריבונות על הריק השלטוני שנוצר באזור בשנת 1948 עם עזיבת הבריטים, ועל הפעולות להגנה עצמית במהלך מלחמת 1967. הפלסטינים והקהילה הבינלאומית דוחים תביעה זו בצטטם את החלטה 242 של מועצת הביטחון של האו"ם. על בסיס זה, רואים רובה של הקהילה הבינלאומית ומוסדות האו"ם את חלקיה המזרחיים של ירושלים כאזורים הנתונים תחת כיבוש.

כל הדיונים שהתקיימו על "בעיית ירושלים" נתקלו בארבע בעיות מרכזיות המקשות על השגת פשרה:

קריסת יעדי המדיניות לאיחוד ירושלים

משה עמירב

ד"ר משה עמירב משמש כראש החוג למדיניות ציבורית במכללת בית ברל. היה יועץ רה"מ אהוד ברק לנושא ירושלים במו"מ עם הפלסטינים בקמפ-דייוויד ובטאבה.

ששת "היעדים הלאומיים" – התנאי לאיחוד ירושלים.
המאמץ הלאומי חסר התקדים לאיחוד ירושלים כלל שישה "יעדים לאומיים" שהשגתם הוצגה תמיד כתנאי לאיחוד העיר: המשאבים שהושקעו בהם עלו על ההשקעות במפעל ההתנחלות ביהודה ובשומרון, ביהוד הגליל, בפיתוח הנגב ובמטרות לאומיות נוספות. היקף התשתיות שנבנו בשכונות מזרח העיר ובהתנחלויות סביבה גדול מתשתיותיהן של כל ערי הפיתוח בישראל. אילו נחל כל המאמץ הזה הצלחה הייתה לכך אולי הצדקה, אלא שאף אחד מששת היעדים לא הושג.

א. היעד המדיני – הכרה בין-לאומית בריבונות הישראלית בירושלים.

החלטת האו"ם מס' 181 משנת 1947 קבעה כי בעיר ייכון משטר בין-לאומי. בשנות החמישים עשתה הממשלה מאמץ דיפלומטי להשגת הכרה בין-לאומית בירושלים כ-בירת ישראל: עשרים וארבע מדינות העבירו אליה את שגרירותיהן, אבל ארצות הברית והחשובות במדינות אירופה לא נמנו עליהן. ממשלת אשכול האמינה כי הלגיטימציה הבין-לאומית תימשך על ידי "קביעת עובדות בשטח", ותחול גם על העיר העתיקה. ההנחה הייתה שהזמן פועל לטובת ישראל.

אולם בתגובה לחקיקת "חוק יסוד ירושלים" ב-1980 העתיקו כל המדינות שהכירו בה את שגרירותיהן מהעיר, וארצות הברית הצהירה כי בלא הסדר מוסכם לחלוקת ירושלים לא תכיר בריבונות ישראל בה.

ב. היעד הטריטוריאלי – התיישבות לשם שליטה במזרח ירושלים.

עד 1970 הסתפקה ממשלת אשכול בבניית חגורת 'שכונות פנימיות' שהבטיחו את שליטתה בעיר העתיקה. אלא שאז שינתה ממשלת גולדה מאיר את היעד ל"שליטה בכל שטחי מזרח ירושלים", ובנתה חגורת "שכונות חיצוניות" (היקפיות), שעוררה ביקורת קשה, כולל זו של ראש העיר, טדי קולק. תגובת הנגד הערבית הייתה בנייה בלתי חוקית של כ-20,000 יחידות דיור, שהגדילה את שטחן של השכונות הערביות לשני שלישי משטח העיר, והפכה את מזרח ירושלים למרכז הפוליטי-כלכלי של הגדה.

ג. היעד הדמוגרפי – הגדלת הרוב היהודי ויצירת עיר "חד-לאומית".

אילו הסתפקה ישראל בסיפוח ירושלים הירדנית היה הרוב היהודי בעיר מגיע ל-82%. סיפוחם של 28 כפרים ערביים; בניית השכונות ההיקפיות שיצרה מקומות תעסוקה; ומתן שירותי בריאות והטבות הביטוח הלאומי הפכו את העיר למוקד משיכה לערביי הגדה, והעלו את שיעורם באוכלוסייה ל-34%.

לאיוולת זו נוספה איוולת חמורה הימנה. על אף האזהרות בנו ממשלות הליכוד את מעלה אדומים, ביתר עילית, גבעת זאב וכולי הסמוכות לעיר. כתוצאה מכך עזבו כ-120,000 יהודים את העיר ועברו להתנחלויות. כך הופכת ירושלים לעיר דו-לאומית. שיעור הריבוי הערבי השנתי בה הוא כ-3.5%, לעומת כ-1.5% אצל היהודים. אם ישתתפו ערביי העיר בבחירות העירוניות ב-2008 יזכו ברוב במועצה, ואולי אף בראשות העירייה!

ד. היעד הכלכלי – מרכז כלכלי משגשג.

קובעי המדיניות ששאפו להפוך את ירושלים למרכז כלכלי, תכננו להקים בה קריית תעשייה, לכרות תעלת ימים מיירושלים לים המלח ועוד. אולם בנייתן של עשרות אלפי יחידות דיור נגסה ב-80% מ"עוגת" ההשקעות הממשלתית בעיר והייתה בעוכרי התעשייה והתיירות. ירושלים הפכה לגדולה בערי ישראל, אך דורגה כעיר הענייה ביותר: ב-2006 חיו 36% מתושבי העיר מתחת לקו העוני, 23.2% מהם יהודים, ו-63.5% כמעט פי שלושה – ערבים.

ה. היעד הפוליטי – "ישראלזיה" של ערביי העיר.

בנאומו באו"ם הבטיח שר החוץ אבא אבן לערביי ירושלים שוויון מלא בזכויות ובשירותים. עד מהרה התחלף ה"שוויון" בהערמת קשיים – בעיקר בצמצום אפשרויות הבנייה. בתגובה נקטו ערביי העיר מדיניות של "צומוד" – אחיזה איתנה בעיר שממנה ביקשו היהודים לסלקם. בהנהגת האליטה הפוליטית-דתית הצטרפו ערביי העיר לאינתיפאדה הפלסטינית בגדה וברצועה: הפגינו, יידו אבנים והשתמשו באלומות. העיר חולקה ב"גיאוגרפיה של פחד", ואפילו טדי קולק, נושא דגל הדו-קיום, הודה: "הדו-קיום מת!".

ו. היעד הבין-דתי – הפרדת המקומות הקדושים מן הסכסוך הפוליטי.

התנועה הציונית ביקשה להפריד בין סוגיית המקומות הקדושים, הקשה לפתרון, ובין הסכסוך הפוליטי, כמאמר הנשיא חיים ויצמן: "לא אקבל את העיר העתיקה, אפילו יתנו לי אותה בחינם".

ביולי 1967 הודיע מזכ"ל "הקונגרס המוסלמי העולמי" כי "שבע מאות מיליון מוסלמים לא יסכימו לעולם לשליטה פיזית של ישראל במקומות הקדושים בירושלים", והציע "בינאום פונקציונלי של המקומות הכבושים בחסות האו"ם". הייתה זו הזדמנות נדירה לפתרון הבעיה על דעת הקהילה הבין-לאומית והעולם המוסלמי. אלא שבאווירת האופוריה דאז נדחו ההמלצות להסתפק בהחלת הריבונות הישראלית על הרובע היהודי ועל הכותל המערבי. להחמצה זו נוספו השיחות עם סאדאת ועם המלך חוסיין. כך כשלה מדיניות ישראל לביסוס ריבונותה בהר הבית, והמקומות הקדושים הפכו ללב הסכסוך.

חשבון נפש: לחשוב את ירושלים מחדש.

המחויבות לקונספציה שהפכה לאידיאולוגיה, ולשטחים שהפכו למקודשים יצרה קיבעון מחשבתי. ככל שהתבררו ממדי כישלונה של המדיניות, כך המשיכו הפוליטיקאים לדבוק בה.

אולי ביום השנה ה-40 לאיחוד העיר ישאלו קובעי המדיניות את עצמם: אפשר שבמקום לנסות לשנות את ירושלים, נקבל אותה כמות שהיא – רב-תרבותית, בין-דתית ודו-לאומית? לא מן הנמנע שדווקא "חלוקת העיר" תשיג עבורנו, הישראלים, יותר מן המתווה הפוליטי האנכרוניסטי של "איחוד" בכל מחיר. ומה מחלקנו ייגרע אם תקבל העיר העתיקה – פחות מאחוז אחד משטח הבירה – מעמד בין-לאומי שבו נהיה שותפים ולא בעלים? זה מה שיקרה: ירושלים תהפוך למפתח לפתרון הסכסוך במשמעותו הרחבה, לא רק הפוליטית. או אז תיסלל בפנינו הדרך ללב של העולם המוסלמי, להתפייסות עם מדינות ערב ולשלום עם הפלסטינים.

מזרח ירושלים: ארבעים שנות כיבוש

נזמי ג'ועבה

נזמי ג'ועבה הוא מנהל-שותף של "ריוואק", המרכז לשימור כלכלי.

הסיפוח שלה פיתחו הפלסטינים רשת חברתית-פוליטית ויצרו שתי ערים נפרדות. אולם כיוון שבמהלך תהליך השלום בודדה ישראל את ירושלים מן הגדה המערבית נפגע מעמדה של מזרח ירושלים. האצת בניית ההתנחלויות, גירוש תושבים, הגדרת גבולות מחודשת, סגירת מוסדות, השקעות לא מאוזנות, דעיכת שלטון החוק, ארבעים שנה של מדיניות דמוגרפית, הקמת הרשות הפלסטינית ועליית רמאללה כבירתה דה-פקטו – כל אלה תרמו להידרדרות.

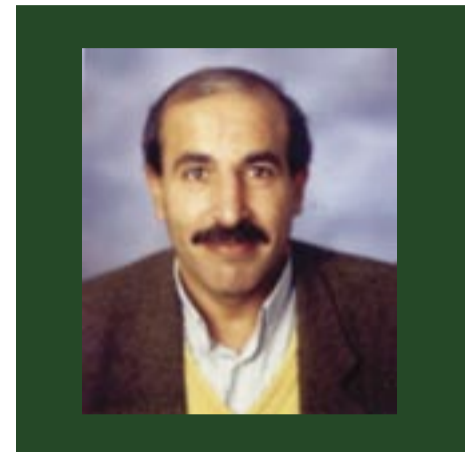
למרות החמרת העוני חוזרים תושבים פלסטינים רבים משכונות הלוויין לתוככי ירושלים. הגבלות הבנייה וחוסר התכנון גרמו למשבר דיור ולגידול במספר הפליטים. המדיניות השגויה של הבריטים, הירדנים והישראלים בעיר העתיקה גרמה לצפיפות אוכלוסין גבוהה במיוחד, לבעיות הנובעות מן העוני, להגירה שלילית גוברת של האליטות החברתיות והכלכליות ולהרס המורשת התרבותית של העיר.

השאלה היא, האם יכולה עיר, פתוחה או מחולקת (ואם מחולקת, כיצד?) המתקיימת בתנאים שכאלה, לתרום לדו-קיום מסוג כלשהו?

המדיניות הישראלית של "מונופול דמוגרפי" בוצעה באמצעות העברתה של אוכלוסייה יהודית להתנחלויות החדשות במזרח ירושלים. אולם מאמציה של ישראל להגביל את מספרם של הפלסטינים באוכלוסיית "ירושלים המאוחדת" לפחות מ-30 אחוז כשלו, ואחוזי הצמיחה הם לטובתם (בשנת 2002 מנו הפלסטינים לפחות 33 אחוזים מהאוכלוסייה).

שלא כמו בגדה המערבית או בעזה, אפשר החוק האזרחי הישראלי שנאכף בירושלים לפלסטינים להקים מוסדות אזרחיים. ירושלים הפכה למרכז הפוליטי, הסוציו-אקונומי והמנהלי ולספקית השירותים של פלסטין. האוריינט-האוס, שנוסד כמרכז למחקר ולתיעוד, הפך לקול פוליטי מרכזי עבור הפלסטינים במזרח ירושלים ובשטחים הכבושים, ושיחק תפקיד חשוב בתהליך השלום ב-90-91. בכך מילא האוריינט האוס את החלל, שנוצר בגלל החלטת ישראל לפרק את העירייה הירושלמית הערבית ומוסדות פלסטיניים אחרים, ואף חשף את כישלונה של ישראל לשלוט במזרח העיר.

כדי להתריס נגד ההזנחה הישראלית ולהתנגד למדיניות

כאשר כבשה ישראל את מזרח ירושלים בשנת 1967 קבלו תושבי העיר זכויות תושבות שכללו זכויות וחובות אזרחיות אבל לא פוליטיות. בעוד רוב הפלסטינים משלמים מיסים עירוניים, רובם אינם משתתפים בבחירות המוניציפאליות. סוג זה של התנגדות חשוב להבנת המדיניות הדמוגרפית הישראלית והשלכותיה על תנאי החיים ואיכותם בעיר.

השלכותיה של חומת הפרדה על ירושלים

נורה ביאטרה-ריאן ודניאלה ינאי

נורה ביאטרה-ריאן היא רכזת פורום ירושלים למדיניות. דניאלה ינאי היא עו"ד וחוקרת ב"עיר עמים", עמותת ישראלית הפועלת למען ירושלים שוויונית ובת-קיימא.

ירושלים הסתמכה על המשכורות ועל ההטבות הסוציאליות הישראליות מצד אחד, ועל נגישותם של שווקי הגדה המערבית מצד שני. אולם הניתוק מהעורף הכפרי בגדה בעקבות בניית החומה פגע במקורות מחייה אלה, והגביר את האבטלה, את ההזדקקות לשירותי הרווחה ואת חוסר היציבות הכלכלית.

התנאים הנוכחיים מעמידים את יכולתה של ירושלים לשמש כבירתו העתידית של העם הפלסטיני בסימן שאלה. יתרה מזאת, ישראל החליטה על תוואי החומה באופן חד-צדדי, מבלי לערב או אף להתייעץ עם הרשות הפלסטינית. בסופו של דבר, תסכן החומה את האינטרסים ארוכי-הטווח של ישראל; תשפיע לרעה על האפשרות לקיומו של משא-ומתן בעתיד; תגביר את העוני, ותחמיר את תחושת חוסר הביטחון השוררת בעיר.

רובו של התוואי של חומת הפרדה עובר לאורך גבולה המוניציפאלי של העיר. יחד עם זאת, בכמה מקומות נוגסת החומה בשטחה של העיר, ומצמצמת למעשה את מספרם של התושבים הפלסטינים בירושלים. בנוסף תקף החומה 164 קמ"ר משטחה של הגדה המערבית במטרה לכלול את גושי ההתנחלויות, הכוללים את גוש עציון, מעלה אדומים וגבעת זאב, בתחום השיפוט של ירושלים. שליטת ישראל בגדה המערבית באמצעות חומת הפרדה מחלקת את השטח הפלסטיני ליחידות נפרדות; קוטעת את הרצף הטריטוריאלי בין צפון הגדה לדרומה; ומערערת את ישימותה של המדינה הפלסטינית העתידית.

בראשית שנות התשעים מוסדו הגבלות התנועה בין הגדה המערבית לירושלים, וגובו על ידי בניית חומת הפרדה. כתוצאה מכך חוזרים הפלסטינים הירושלמים החיים בפרברים מרוחקים למרכז העיר, ואף עוברים לשכונות "יהודיות". זאת כדי להימנע מהבדיקות והעיכובים במחסומים, ומכל סיכון עתידי של מעמדם כתושבים. כך סותרת בניית החומה את מטרתה המוצהרת של ישראל להפריד בין הישראלים ובין הפלסטינים, ועלולה להחרף את המתחים הקיימים; להגביר את צפיפות היתר של האוכלוסייה; ולהגדיל את התלות בכלכלה ובתשתיות המזרח-ירושלמיות, המתקשות גם כך לעמוד בעומס המוטל עליהן. האוכלוסייה הפלסטינית במזרח

אפשר לטעון כי מאז תחילת השלטון הישראלי בירושלים המזרחית ב-1967 לא הייתה פעולה ישראלית שהשפיעה על תושבי העיר הפלסטינים כמו בניית חומת הפרדה בירושלים. בעיר המורכבת הזאת מגבילה החומה את הקיום הפלסטיני לשתי ישויות נפרדות, זו שבתוך החומה וזו שמחוץ לה. זוהי מציאות חדשה שעשויה לסכן באופן משמעותי את תהליך השלום וכל סיכוי להסכמים דו-צדדיים.

בשנת 2002, שנתיים מתחילת האינתיפאדה השנייה וסדרת פיגועים שגבו עד אז את חייהם של יותר מ-650 ישראלים, החליטה וועדת השרים לביטחון לאומי לבנות מחסום לאורכה של הגדה המערבית. הזרז לבנייתו היה אמנם ביטחוני, אך התוואי שנבחר בירושלים נבע משיקולים אחרים.

המדיניות העירונית במזרח ירושלים: בין אפליה לקיפוח

מאיר מרגלית

ד"ר מאיר מרגלית כיהן כחבר מועצת עיריית ירושלים, והינו-רכז השטח של הוועד הישראלי נגד הריסת בתים.

הקיפוח וההזנחה של מזרח ירושלים אינם זקוקים להוכחה - די להלך ברחובותיה. ואם לא די במראה עיניים, מחקרים רבים מצביעים על אפליה ממוסדת ושיטתית, המתבטאת בתחומים הבאים:
(1) ההגבלות שהטילה עיריית ירושלים הפכו את הבנייה החוקית לבלתי אפשרית בעליל. השטח המותר לבנייה צומצם ל-10,000 דונם מתוך 70,000 דונם שסופחו ב-

1967, ואחוזי הבנייה צומצמו ל-35-75 אחוז. בעשור האחרון הרסה העירייה למעלה מ-700 בתים "בלתי חוקיים" בטענה כי זהו "הקרבת האמיתי על ירושלים", ויש להגביר את ההריסות כדי "להשיב את השליטה הישראלית במזרח העיר".

(2) שירותים מוניציפאליים - תושבי מזרח העיר מהווים כ-35 אחוז מכלל התושבים אך מקבלים רק 9-12 אחוז מהתקציב העירוני - הרבה פחות מצורכיהם הדחופים והלגיטימיים.

(3) תוכנית המתאר "ירושלים 2000" קובעת כי האוכלוסייה הערבית בעיר לא תעלה על 40-60 אחוזים. האם אין קובעי המדיניות מבינים את חוסר התוחלת וחוסר המוסריות של מדיניות זו?

טכנוקרטים של קיפוח

המדיניות העירונית כלפי מזרח העיר מבוססת על האמונה שירושלים שייכת לעם היהודי, ולו בלבד, אף שחלק מהאזורים שסופחו לא השתייכו מעולם לירושלים ההיסטורית. הקיפוח, לעומת זאת, מתבצע על ידי אנשי מקצוע, החפים משנאה לאומנית או דתית, אבל מדיניותם היא גזענית בעליל. תופעה זו מוכרת לנו מהשלטון הקולוניאלי האירופאי במושבות באסיה ובאפריקה, שם קיפחו פקידי הממשל את האוכלוסייה המקומית באופן ענייני לחלוטין.

המנהלים והפקידים בעיריית ירושלים אינם זקוקים להנחיות מפורשות. מדיניות הקיפוח, המתנהלת על פי

קודים סמויים, מחלחלת לכל הרמות ומתגמלת את העובדים המקבלים את תכתיביה. כך משתפים עובדים התומכים בשמאל פעולה עם הדרג הפוליטי, ומבצעים מדיניות מבית מדרשו של הימין הדתי. כל אלה יוצרים "גזענות אפורה", הניזונה מחוסר עניין, מאינרציה, מבירוקרטיה ומכוח ההרגל.

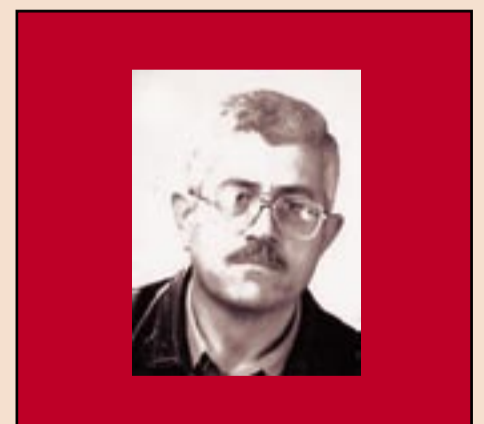
פרופ' דן הורוביץ מסביר זאת "בצופן האופרטיבי" של דור תש"ח אשר עמדם את חזון הצדק והשוויון בגלל "הנסיבות הביטחוניות". תרבות ארגונית זו (למעלה ממחצית פקידי העירייה הבכירים באו מהצבא) ממחזרת דפוס פעולה כוחני-צבאי שבו הערבי הוא תמיד אויב, גם אם הוא תושב המדינה. הכוחנות, המשתקפת בדפוסי הניהול, בהקצאת עוגת המשאבים וכיו"ב, מתעצמת בשל התחושה שהעיר מצויה במלחמת קיום. ולכן כל פעולה לחיזוק הרוב היהודי היא מחויבת המציאות ואף מוצדקת.

לדוגמה, בשנת 2005 החליטה העירייה לדחות בקשות להיתרי בנייה בוואדי קדום ובא-טור בנימוק שלא ניתן לאשרם מבלי לגבש תוכנית בנייה כוללת. אלא שלעירייה אין תקציב ולא נכונות להשקיע בתכנון שכזה. כמו כן נדרשים בעלי הקרקע להמציא אישורים מהטאבו תוך התעלמות מהעובדה שבמזרח העיר לא נהגו לרשום אדמות בטאבו. החוק המשרת את הרוב היהודי אינו מתאים למציאות הפלסטינית. והפקידים, המתעלמים ממציאות זו, הופכים לטכנוקרטים של הכיבוש ולמשת"פים של מגמות פוליטיות.

פעילות משותפת בירושלים: האם ניתן להגיע לסדר יום קהילתי משותף?

ואליד סאלם

ואליד סאלם הוא מנהל "פנורמה - המרכז לדמוקרטיה ולפיתוח חברתי" וחבר מערכת ה-PIJ.

קיימות ארבע גישות לפעילות פלסטינית-ישראלית משותפת, הן באופן כללי והן בירושלים: גישת שיתוף הפעולה, גישת הסולידריות, גישת הפיוס וגישת התיאום המשותף והפעילות הנפרדת. גישות אלה מובלות על ידי קבוצות פעילים שקובעות את העניין ואז פונות לחברי תנועת השלום או לזרמים המרכזיים של כל חברה. ארבעת הגישות מנסות לקבץ יחד יחידים מהחברה הישראלית והפלסטינית לפעולות סולידריות, תהליך החלמה או לשיתוף פעולה פוליטיים.

ישנם ארבעת הגישות בירושלים הוא בעל שני אופנים: פרויקטים מלמעלה-למטה ופרוייקטים השתתפותיים מלמטה-למעלה. פרויקטים מהסוג הראשון אינם עוסקים בהשתתפות של אנשים אלא בפיתוח תסריטים לעתיד העיר, מבלי להיוועץ בתושבי העיר. הסוג השני של הפרוייקטים עוסק באוכלוסיית העיר כ"קבוצות יעד" שיש לראות בהם מוטבים של השירותים שיש להציע. פרויקטים אלה מדירים את חברי אותן קבוצות יעד מהשתתפות בתכנון פעילויות שפונות באופן פעיל לצרכיה ולדאגותיה של האוכלוסייה. אם כן, ההיבטים החסרים באופן מרכזי בירושלים הוא הרעיון והביצוע של שיתוף מלא על ידי קהילות העיר בפרוייקטים משותפים.

לפני שנקפוץ להצעות לפיתוח תהליך ההשתתפות הנצרך, עלינו לבחון את האתגרים לפעילות משותפת בירושלים. בין אלה ישנה בעיית ה"נורמליזציה", העובדה שהפרוייקטים המשותפים בירושלים נעשים על ידי קבוצות מיעוט קטנות בשני הצדדים, מערכות יחסים א-סימטריות בין שתי האוכלוסיות בעיר והעובדות בשטח שאינן מעודדות פעילות משותפת. בה בעת ישנו היעדר חסות פוליטית והשקעה בינלאומית, ובעיות סובייקטיביות בין גורמים ופרוייקטים שונים בעיר הגורמים לפיצול ופעולות בלתי מתואמות.

הצוות

על כתב העת עובד יחד צוות של פלסטינאים וישראלים במשרד שממוקם במזרח ירושלים. בכדי לוודא שעמדותיהם של שני הצדדים משוקפות באופן שוויוני, כתב העת מעסיק שני עורכים ראשיים ושני עורכי משנה, אחד ישראלי ואחד פלסטיני. מערכת כתב העת המורכבת מ-22 חברים (עיתונאים, אקדמאים ואינטלקטואלים אחרים) כוללת בתוכה גם היא מספר שווה של ישראלים ופלסטינים. המערכת נפגשת מדי ששה שבועות ולוקחת חלק פעיל בכתב העת בספקה הדרכה, הצעות ומשוב על התוכן והאיכות של כתב העת ופעילויותיו. הזדמנויות אלו מאפשרות גם לחברי וחברות מערכת פלסטינים וישראלים הזדמנות לחזק את הקשרים ביניהם ולקחת חלק בדיון ודיאלוג בלתי רשמי.

כתב העת מופק כרבעון. חצי מכל גליון (128 עמ') מוקדשים לנושא מסוים הקשור לסכסוך הישראלי-פלסטיני וליחסים בין שני העמים. מגוון של מאמרים הכתובים בידי מומחים פלסטינים, ישראלים ובינלאומיים בוחנים את הנושא המרכזי מנקודות מבט שונות, ובכך מספקות לקוראים תמונת מבט וניתוח רחבים של אותו הנושא.

בין הנושאים בהם עסקנו עד כה:

מים, הסביבה, חינוך לשלום, זכויות אדם, התפקיד של התקשורת, זכות השיבה, זהויות לאומיות, נרטיבים קוקלטיביים, התנחלויות, הסטטוס של ירושלים, דת ופוליטיקה, אחרי אוסלו: מבוי סתום ואפשרויות, פליטים, התפקיד של נשים וצעירים בסכסוך, ההשפעות של הסכסוך על בריאות הנפש, בטחון אזרחי, התפקיד של הקהילה הבינלאומית ודעת קהל, עם-לעם, חד צדדיות מול משא ומתן.

לפני כל גליון כתב העת מקיים שולחן עגול בו דנים אישים פלסטינים וישראלים בשאלות שהגליון נוגע בהן ולאחר צאתו לאור מקיים כתב העת אירוע ציבורי בו מוזמן הקהל הרחב לקחת חלק בדיון הציבורי. הדיאלוג מתרחב מעבר לדפי כתב העת וההזדמנויות של דיאלוג ישיר בין שני הצדדים מתרחבות. באתר החדש שלנו (www.pij.org) ניתן גם לקרוא מאמרים נבחרים.

כתב העת מבקש להגיע לאוכלוסיה מכוונת ועם זאת מגוונת. בין קוראינו נמנים אקדמאים, עיתונאים ואישים פוליטיים, כמו גם מעצבי דעת קהל וקובעי מדיניות, פעילי שטח וארגונים, סטודנטים, דיפלומטים, ומוסדות בינלאומיים כמו גם אנשים מהקהל הרחב המבקשים להבין מה עומד מאחורי הכותרות בעיתונות היומית. מספר רב של עותקים נשלחים בדרך קבע למקבלי החלטות ומעצבי מדיניות מקומיים, מעצבי דעת קהל, ארגונים חברתיים ופוליטיים רלוונטיים וגופים בינלאומיים, ולתקשורת.

מייסדים

זיאד אבו-זיאד וויקטור ציגלמן

עורכים ראשיים

זיאד אבו-זיאד הלל שנקר

עורכי משנה

ליילה דבדוב אבי הופמן

הפצה והפקה

נגיאת חירבאווי

מערכת

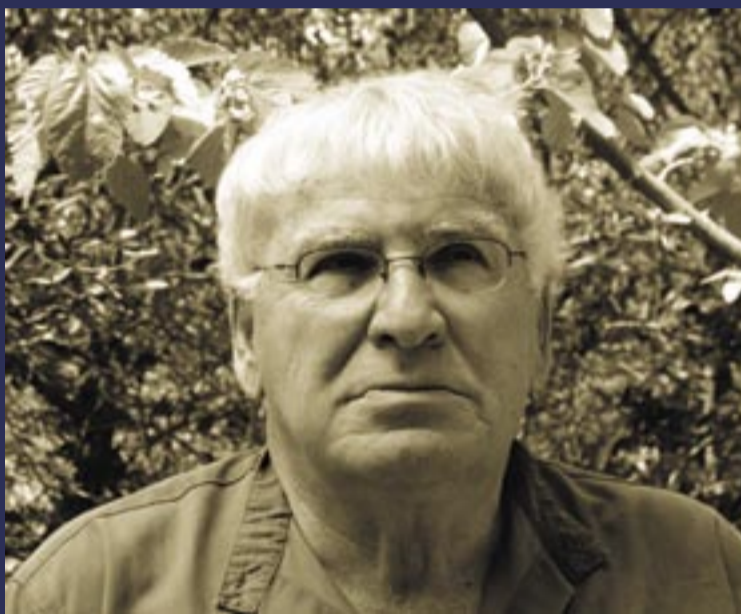
דני רובינשטיין, גבי ברמקי, בועז עברון, וואליד סאלם, ארי ראט, זארה חאלידי, דניאל בר-טל, למיס עלאמי, גלית חסאן-רוקם, חאלד אבו-עאקר, גליה גולן, נאזמי גיובה, גרשון באסקין, ריאד מלקי, אדי קאופמן, עטא קאיימרי, בנגימין פוגרונד, נאפו זאל, שמחה בהירי, נאדיה נאסר-נגיאב, דן יעקובסון, גיומעה גיעוני, דן לאון, חולוד דגיאני, וצחק שני. תרגום: לוטן רז עורכת התרגום: אתי דיאמנט.

ירושלים: עבר, הווה ועתיד

ראיון עם ד"ר מירון בנבנישתי

ד"ר מירון בנבנישתי מונה לתפקיד האחראי על היחסים עם מזרח ירושלים אחרי מלחמת 1967 על ידי ראש עיריית ירושלים לשעבר, טדי קולק. לאחר מכן מונה לסגן ראש העיר (1971-78). מראיון: הלל שנקר, עורך-שותף של ה-PIJ.

מלחמת 1967 הייתה אירוע היסטורי רב משמעות. עבור הישראלים שניצבו בפני הכותל המערבי הייתה זו חוויה מרעישה, כאילו אחזנו בידיהם של אבותינו. היה זה יום חשוב מאין כמוהו עבור היהודים הדתיים, אבל גם עבור חילוניים כמוני. לכן לא מקובלת עליי הגישה השמאלנית הפשטנית כי מדובר רק בכיבוש ובהשתלטות על האחר. אני חושב שהקשר לכותל המערבי, להר הבית ולעיר העתיקה של ירושלים הוא בעל ערך רב. העובדה שקשר זה גרם לפלסטינים כל כך הרבה סבל אינה עומדת בסתירה לאופיו המעצב של האירוע.

טדי קולק פגש אותי ברחוב יום אחד במהלך המלחמה לאחר שביקרתי בכותל המערבי. כך הפכתי למתאם של כל הרשויות העירוניות שטיפלו במזרח ירושלים, ולנציג העירייה בפני המוסדות והמשרדים הממשלתיים שעסקו בפעולת האיחוד במהלך יוני 1967.

המחשבה להמשיך ולשמור על מזרח ירושלים תחת כיבוש הייתה בלתי אפשרית. על כן יצרו הישראלים את הפיקציה של "איחוד ירושלים"

שמשמעותה המעשית היא סיפוחה של ירושלים המזרחית. אלא שהעירייה לא השקיעה בעיר מספיק באופן יומיומי. כעת מנסה ממשלת ישראל לנתק את ירושלים מן העורף הכפרי שלה על ידי בניית חומה, המסמלת את כישלונה של השקפתנו הראשונית ביחס לפירוק המחסומים בעיר. גם אם אוחדה בכוח, לפחות לא הייתה בה חומה, אלא רק מחסומים גיאוגרפיים ופסיכולוגיים להם אני קורא "גיאוגרפיה של פחד".

עתה עלינו להשיב את אשר איבדנו: היכולת לחיות יחד. עלינו לבנות מחדש את התקוות הישנות ולא חומות חדשות, ולעשות זאת באופן הדרגתי. על הפתרון להתבסס על יצירתם של "גבולות מטושטשים", ותנאים שיאפשרו לתושבים לחזור ולקוות כפי שעשו לפני ארבעים שנה, בימים הראשונים שלאחר הכיבוש.

Prices for a One-Year Subscription (includes postage and handling)

	Europe*	Palestine/Israel	USA & Others*
Individuals	€ 45	NIS 100	\$60
Institutions	€ 55	NIS 120	\$75
Students/Seniors	€ 35	NIS 80	\$50

* Please make your payment in your country's currency.

Back issues available: (price per copy: outside region \$10; locally 30 NIS) Peace Economics; Education; Autonomy or Statehood?; The Struggle for Land; Towards Statehood; Peace Economics Revisited; Jerusalem; Education in Times of Conflict; Post Oslo: Impasse and Options; Separation or Conciliation; Narratives of 1948, Violence and its Alternatives, Media and the Second Intifada, Human Rights Now, Two Traumatized Societies, A Quest for Peace and Security, The International Community and the Conflict, Yasser Arafat/Public Opinion, Civil Society, Anti-Semitism & Islamophobia, People-to-People, Going It Alone?, Hamas and Kadima, Jerusalem:40 Years Later.

___ **YES!** I would like to subscribe to the **Palestine-Israel Journal** for one year.
 ___ **YES!** I would like to take advantage of the special offer and subscribe for two years with 25% off the price of the second year.
 ___ **YES!** As a supporter of the Journal, I wish to enclose a donation of _____.

Name _____ Profession _____
 Institution _____ Address _____
 _____ Postal Code _____
 Country _____ E-mail _____ Date _____
 How did you hear about us? _____
 Enclosed cheque (all currencies)/international money order # _____
 Transferred to Bank Leumi, Branch 918, Acct. no. 74465/01, Jerusalem _____
 Please charge my credit card # _____ Expiry Date _____
 We accept Visa, Mastercard, Amex, Eurocard and Isracard. (Please **circle one**)
 Authorized signature _____

Palestine-Israel Journal
 East Jerusalem, P.O. Box 19839
 Tel 972-2-6282115/59 Fax 972-2-6273388 E-mail pij@pij.org

ה-*Palestine-Israel Journal* הוא כתב עת עצמאי המבקש לשפוך אור על ולנתח בחופשיות ובביקורתיות נושאים מורכבים המפרידים בין ישראלים לפלסטינאים. בנוסף, כתב העת מקדיש מקום לנושאים אזוריים ובינלאומיים. מטרת כתב העת הוא לקדם פיוס והבנה טובה יותר בין העמים, והוא שואף לדון בנושאים ללא דעות מוקדמות או איסורים.

Palestine-Israel Journal, מזרח ירושלים, ת.ד. 19839, טל. 02-6282115/59

פקס: 02-6273388, דוא"ל: www.pij.org / pij@pij.org

מוסף זה הופק בסיועו של האיחוד האירופי

